
**JAZYKOVÁ A MIMOJAZYKOVÁ STRÁNKA
VLASTNÝCH MIEN**

---

11. slovenská onomastická konferencia
Nitra 19. – 20. mája 1994

Zborník referátov

Bratislava — Nitra 1994
Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV — Vysoká škola pedagogická

JAZYKOVÁ A MIMOJAZYKOVÁ STRÁNKA
VLASTNÝCH MIEN

II. slovenská onomastická konferencia
Nitra 19. – 20. mája 1994

Zborník referátov

Zostavila Ľudmila Krišáková

Recenzenti: Prof. PhDr. L. Benediková, CSc.

Doc. PhDr. P. Žigo, CSc.

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Vysoká škola pedagogická
Nitra 1994

NÁZOV A VZNIK OBCE REVÚCA

JAROMÍR KRŠKO (BANSKÁ BYSTRICA)

Podiel historických vývinových zmien v jazyku na dotváraní historických faktov, ktoré nie sú doložené v hmotnej podobe (hrad, osada, pohrebisko, písomná pamiatka a pod.) je značný. Z tohto hľadiska je zaujímavé sledovať podiel onomastiky na odhaľovaní histórie toponým.

Dejiny stredogemerskej obce Revúca sú bohaté na historické udalosti — najmä v 19. a 20. stor. Jej vznik a vznik samotného propria sú však doteraz zahalené rúškom tajomstva. Ak sledujeme vývin Revúcej podľa historických zápisov, musíme prihliadať aj na susednú obec Revúčka. Zápisy názvov týchto obcí boli

REVÚCA: 1357 *Nagy Reucze*, 1435 *Rewcze*, 1453 *Noghrewche*, 1558 *Rausenbach* (*Rewcze*), 1598 *Rewutza Maior*, 1773 *Welka Rewucza*, 1920 *Velká Revúca*, *Revúca*, 1927 *Revúca*;

REVÚČKA: 1427 *Kysrewche*, 1551 *Mala Rebutza*, 1558 *Rewcze*, *Rebutza Minor*, 1773 *Malá Rewuczka*, 1786 *Malá Rewucza*, 1808 *Rewucka*, 1920 *Revúčka*, 1976 *Revúca* — časť *Revúčka*.

Prvý zápis názvu Revúčky je o 70 rokov mladší ako zápis názvu Revúcej. Revúčka by však mala byť staršia (minimálne) o 70 rokov, pretože pri doklade zápisu obce s prívlastkom „veľký“ sa vo väčšine prípadov predpokladá aj osada s prívlastkom „malý“, pričom platí aj všeobecný fakt, že prvý doklad o obci väčšinou neznamená dátum vzniku obce.

Pôvodný názov obce nemôže mať prívlastok *veľký*, *vyšný*, *horný* a pod. Táto skutočnosť by „posúvala“ vznik obidvoch obcí hlboko do histórie pred prvú písomnú zmienku.

Oporným bodom v našom prípade môže byť donačná listina kráľa Belu IV. z r. 1243 (teda 114 rokov pred prvým zápisom *Nagy Reucze*), ktorou daroval štítnickú občinu Bebekovcom. V nej sa medzi chotárnymi názvami panstva spomína aj územie *terra Martini*, ktoré regionálni historici stotožňujú s chotárom Revúcej. Z archívnych prameňov je známy fakt, že obec vznikla na území, ktoré dali r. 1321 uhorskí veľmoži Ratoldovci dedičnému richtárovi Stojanovi na osídlenie (Dubovský, 1993, s. 12).

Motivácia vlastného mena *Revúca* sa vysvetľuje „revúcou“ vodou rieky alebo potoka, ktorej charakteristická vlastnosť sa premietla do miestneho hydronyma *Revúca*, a to neskôr ustúpilo názvu *Zdychava*. Obec Muránska Zdychava leží v nadmorskej výške 566 m a Revúca vo výške 317 m. Vodný tok má v rozsahu 7 km spád takmer 250 m. Pomenovanie osady podľa vodného toku nie je na Slo-

vensku zriedkavé. Obce Nižné Ružbachy a Vyšné Ružbachy založili a pomenovali nemeckí kolonisti *Rauschenbach* (1287). Zápis *Rauschenbach* (resp. *Rausenbach*) nachádzame v Gemeri r. 1558, na Spiši už r. 1287. Gemerský názov je však neskorším prekladom pôvodného slovenského názvu po príchode nemeckých baníkov, na rozdiel od spišského, kde je pôvodným názvom *Rauschenbach*. Riečka *Revúca* tečie aj v Liptove, pri nej vznikla osada *Revúca* (dnes *Liptovské Revúce*). Ak obrátíme pozornosť na minulosť obcí Liptovské Revúce a Revúca, nájdeme zaujímavú zhodu v rokoch zániku osady Revúcej v Liptove (1355) a prvej písomnej zmienky o gemerskej Revúcej (1357). Historické zápisy názvu liptovskej Revúcej sú 1233 *Reucha*, 1330 *Resevnicze*, 1355 *Rewutze*, 1424 *Rewcze*, 1773 *Rewuca*, 1808 *Dolní Rewuca*, *Prostřední Rewuca et Horní Rewuca*, 1920 *Nižná, Prostředná a Vyšná Revúca*, *Tri Revúce*, 1927 *Liptovské Revúce*. Minulosť Liptovských Revúc siaha do roku 1233, keď Ondrej II. daroval Hudkontovi tri poplužia zeme (*terra Reucha*). Približne o sto rokov neskôr, v prvej výsadnej listine mesta Ružomberka z r. 1340 (listina sa nezachovala v origináli) pri vytyčovaní hraníc mestského chotára uvádza sa rieka *Revúca* (v latinskom texte v znení *Reuce*). Uvedené zápisy, samozrejme, nesúvisia s gemerskou Revúcou, s usadením hutníkov alebo uhliarov z tohto gemerského mesta v priestore liptovskej Revúcej koncom 15. stor. (Stano, 1964, s. 86). P. Stano predpokladá kolonizáciu z Gemera do Liptova. Spomína „gemerské mesto“, o ktorom však dovtedy nebolo písomnej zmienky. Migrácia obyvateľov mohla byť opačná, pretože pôvodnú osadu Revúcu tvorila len Vyšná Revúca. Stredná a Nižná Revúca sa pôvodne volali Veľký Hričkov a Malý Hričkov a obyvatelia týchto dvoch osád sa zaoberali pastierstvom, a nie baníctvom. Pôvodná Revúca (myslí sa Vyšná Revúca) zanikla po r. 1355. Koncom 15. stor. okolo medenej huty na území, kde v druhej polovici 13. stor. dolovali medenú rudu, vznikla uhliarska a hutnícka osada, ktorá nemá kontinuitu s občinou Revúca. Huta spracúvala rudu zo Španej Doliny. Zanikla r. 1560 (VSO, 2, 1977, s. 171). V pôvodnej Revúcej dolovali medenú rudu a táto osada mohla mať 2 až 4 obytné domy (Stano, 1964, s. 87). Pri zmene hospodárskej politiky feudála sa málo vyhovujúce osady likvidovali. Ak v druhej polovici 13. stor. dolovali v osade Revúca medenú rudu (počas existencie prvej osady) a v 15. stor. (v čase existencie druhej osady, „ktorá nemá kontinuitu s občinou Revúca“) spracúvali rudu zo Španej Doliny, musíme predpokladať, že v 15. stor. nemohli ťažiť rudu v okolí (Vyšnej) Revúcej. Obyvatelia (baníci) boli teda nútení odísť. Osada Revúca v Liptove zanikla po r. 1355 a r. 1357 (prvá písomná zmienka o gemerskej Revúcej) je zaznamenaný v Gemeri súdny spor medzi susednými obcami Revúca a Muránska Dlhá Lúka o časť pozemku nachádzajúceho sa v chotári týchto dvoch obcí. Revúca leží približne v strede na trase Muráň — Jelšava. Pri budovaní hradu

Muráň (r. 1271) museli vzniknúť poddanské obce. Na spomínanej trase to bola zrejme len Muránska Dlhá Lúka (*Hoszu Reth* 1357). Z donačnej listiny kráľa Belu IV. z r. 1243 okrem spomínaného územia „terra Martini“ vyplýva, že územný celok, na ktorom vznikla Revúca, bol pravdepodobne osobitný a nepatril k susednému jelšavskému chotáru (v listine sa spomína „castrum Ilsva“) (Dubovský, 1993, s. 12). Na tomto „slobodnom“ území sa mohli usadiť obyvatelia liptovskej Revúcej — tu našli podobné prírodné podmienky ako v rodnej obci, v horách železnú rudu, ktorú začali ťažiť. A tu mohol vzniknúť spor o územie so susednou obcou.

Literatúra

DUBOVSKÝ, D.: Revúca — kolíska slovenského stredného školstva. Revúca, MKS 1993.

MALIAK, J.: Revúca v župe Gemerskej. Nástin topograficko-historický. In: Sborník Matice slovenskej, 11—12, 1933—1934, s. 199—206.

STANO, P.: Liptovské Revúce. Vlastivedný časopis, 13, 1964, s. 86.

VARSÍK, B.: Slované (slovenské) názvy riek na Slovensku. Bratislava, Veda 1989.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. 1—3. Bratislava, Veda 1977—78.